

1909 okt. 7

A szerb radikális sajtó vezércikke: „Döntés a „nagy hazaárulási per”-ben”¹

A hivatalos „Narodne Novine” hírt ad a döntésről, melyet a nagy felség sértési pörben hoztak.

A pör során meggyőződünk arról, hogy minden lehetséges. Olvastuk az ítéletet, ahogy meghozatalakor a lapok feljegyezték. Tudtuk, hogy van benne minden, de ennek ellenére meglepődünk, amikor ezt az ítéletet hivatalos szövegében elolvastuk. Rosszabb a rossznál.

A zágrábi királyi bíróság úgy véli, hogy bizonyítást nyert minden, amit bármely tanú mondott az elítéltek ellen. Még az is, amit nem mondott egyetlen tanú sem, hogy például mi történt egyes bizalmas találkozókön. Ezt a bíróság teljesen a Frank²-ista lapok beállításában magyarázza, s úgy véli, hogy ez is bizonyítást nyert.

Tehát, vétkesek!

Bűnösök azért, mert szövetségeket, szervezeteket hoztak létre, melyeknek célja az volt, hogy erőszakkal, az általános forradalom eszközüvel hozzácsatolják Szerbiához: Horvátországot, Szlavóniát, Dalmáciát, Isztriát és Bosznia-Hercegovinát, Bácskát és a Bánátot. S ez lenne, ahogy az ítéletben kimondatik: „a szerb állameszme.”

Az ítéletben — annak ténymegállapító részében — kiemelik továbbá, hogy az elítéltek *nevelték és felkészítették a népet* e cél elérésére, erre a forradalomra.

Mint ahogy ismeretes, elcinte voltak „jelenségek”. A vádiratban és indokolásban olvastuk, hogy vannak ilyen és olyan jelenségek. Jelenség például amikor a szerbek azt állítják, hogy szerbek. Jelenség, amikor szerb dalokat énekelnek, amikor szerb intézményeket hoznak létre. E jelenségek segítségével akarta az államügyész behatárolni, hogy valami történik, hogy valami van. De azok, akik e jelenségekről beszéltek, hamarosan nevetségessé váltak. Bizonyíték kell, s a vád „jelenségekről” beszél.

A bíróság az ítéletben nem beszél jelenségekről. A bíróság más kifejezést használ — a *nevelést*. És nem mondja, hogy ezek a jelenségek a nagy felségárulást bizonyítják, hanem azt mondja, hogy az elítéltek felkészítették és nevelték népüket az elszakadásra és a Szerbiához való csatlakozásra. S azt, hogy a felkészítést elvégezték, az bizonyítja, hogy a népet szerb dalokra, a szerb zászlók kitűzésére, szerb egyesületek szervezésére, szerb jellege hangoztatására, a cirill betű terjesztésére stb. tanították.

Természetesen minden népet leghaladóbb fiait nevelik. Minden néphez a patrióták tudatosítják a nemzeti nevet, a nemzeti szellemet, a nemzeti tudatot, a nemzeti jellemet, s hozzák létre a nemzeti intézményeket. Egy olyan nép sincs, ahol nem ez lenne a helyzet. Nem lehetett ez másképpen a szerb népnél sem. S hol van a bizonyíték arra, hogy a nép „nevelése” a horvátországi és a szlavóniai szerbek körében a nagy felségárulás szolgálatában állott?

Ilyen bizonyíték nincs. De van valami más. Az ilyen ítélet azt célozza, hogy lehetetlenné tegye a horvátországi és szlavóniai szerbek nemzeti fejlődését, mert ez az ítélet minden szerb nemzeti irányú nevelést felségárulásként mutat be. Amikor egyesek azért ítéletnek el mint felség sértők, mert terjesztették a cirill betűt, a szerb dalokat, mert szerb egyesületeket hoztak létre, akkor elítélhetők ezért mások is. Amikor a bíróság egyesekről azt állítja: Te a népet a felség sértés szellemében neveltél, amikor a Sokol-egyesületet létrehoztad, miért ne ítélné el így másokat is?

Az ítéletben például kimondatik: „továbbá terjesztették a szerb név, a szerb címer, s ez utóbbi nem mint a pátriárka emblémája, hanem egyenesen mint a Szerb Királyság állami címere.” Továbbá: „terjesztették a szerb név”. Ez, amint látják, az ítélet egyik indokolása.

Ezután az ítéletben kimondatik: „Párhuzamosan ezzel, a Horvát és a Szlavon királyságok területén folyamatban volt a szerbek és a horvátok teljes gazdasági, pénzügyi és szociális szétválasztása, olyannyira, hogy a vidékeknek egyre jobban a szerb föld jelentősége adatott. Ilyen szétválasztás volt észrevehető különösen a Sokol olvasó-egyleteknél, az ének- és tanítói egyleteknél, melyek mint külön szerb intézmények hozattak létre, ott, ahol erre szükség sem volt.”

A Sokol egyesület tagjairól az ítélet kimondja: „Ezen az alapon nyilvánvaló lett, hogy itt egy külön célra népi hadsereg hozatik létre”, s e külön cél az ítélet szerint, a nagy hazaárulás.

¹ A közlemény eredeti címe és lelohelye: *Presuda u parnici „velike izdaje”* — Döntés a „nagy hazaárulási per”-ben — *Zastava* 1909. okt. 7.; 227. sz. 1—2. l.

² Dr. Frank, Josip a horvát jogpárti szerbellenes jobbszárnya, a „tisztá jogpárt” vezetője.

Itt van ni! Kísérletem meg létrehozni „szerb Sokolok”-at, s ők azt fogják mondani: szerb hadsereget gyűjtesz a nagy hazaarulás céljára. Próbáljátok létrehozni a szerb földműves-szövetkezeteket, szerb dalárdákat, s ők azt fogják mondani: Te ezt most azért teszed, hogy ezek az intézmények Horvátországnak és Szlavóniának a szerb föld jellegét kölcsönözzék. E szétválasztásnak — felségárulás jellege van!

Itt van, ez az ítélet jelentősége. Amit a törvény engedélyez, annak a bírósági ítélet a nagy felségárulás vádját varrja a nyakába. Ez az ítélet minden szerb intézményt alapjában kíván megölni, minden szerb intézménynek ezt a vádat tulajdonítja. Rá akarják kényszeríteni a szerbeket, hogy lemondjanak mindenről, ami a sajátjuk, és arra, hogy a horvát egyesületekbe lépjenek be. Tehát: el akarják őket horvátosítani.

Az ítélet a szerbeket mindenhol „görögkeleti vallású nép”-nek nevezi. Ez hát horvát nép. Annyi engedményt sem tesz, hogy ez kétnevű nép. Nem! Mert *Frank* módjára nincs szerb, csak azok, akik elszerbesedtek.

Nem az indokolásban, hanem az ítélet ténymegállapító részében foglaltatik benne: az elítéltek *félrevezették* a görögkeleti népet, kijelentvén előtte, „hogymár a görögkeleti vallás által is szerb, s ezáltal azonos a Szerb Királyság népével”. Tehát el kell hogy ítéltessek a nagy felségárulás címén mindenki, aki azt állítja, hogy mi szerbek, akárhol is legyünk, egy nép vagyunk, s ezáltal egy népet képezünk a Szerb Királyság népességével is.

Hogy mi szerbek, bárhol is élünk, egy nép, illetve egy nép részei vagyunk, ez kétséghelytelen, tudományos igazság. De az, aki ezt az igazságot elismeri — ma Horvátországban és Szlavóniában — felségártó.

A szóban levő ítélet így saját magát üti agyon. Világosan bizonyítja, hogy nem az igazságra törekedett, hanem alapot kívánt teremteni a horvátosításra. De kár a fáradságért! Minket nem tudtak az oszmánok eltörökösíteni és Mária Terézia sem katolikussá tenni. Nem fog sikerülni a Tarabokiaknak³ sem elhorvátosítani bennünket. Sem nekik, sem a mögöttük állóknak! Népünk megveti majd saját bolondjait, akik ki akarják húzni a lába alól a talajt, s akik tévútra akarják vezetni, megkísérelve, hogy kétnevű és négyfülű népet csináljanak belőle. Marad az, ami eddig is volt: szerb. S mint szerb fog követelni a maga számára létjogot, fogja követelni nemzetisége elismerését. Küzdeni fog ezért minden eszközzel, ha másképp nem lehet. És — fenntartja magát.

Átéltünk már súlyosabb viharokat is. És életben maradtunk. Életben maradunk most is! Akinek nincs egyéb dolga annál, hogy mindenáron rajtunk köszörülje a nyelvét, — ne hibáztasson minket a következményekért.

L

1909 okt. 8

*A koalíciós kormányzat felhivatalosának vezércikke a zágrábi ítélet után*¹

Budapest, okt. 7.

Igen sok körülmény közrejátszott abban, hogy a magyar közvélemény a pörnek mindig csak felszínét nézte, s nem foglalkozott érdemlegesebb részleteivel. Hogy csak a fontosabbakat említsük: a pör megindulása óta Magyarország igen életbevágó kérdésekkel volt elfoglalva; másrészt azonban a magyar közéletnek minden számba jövő tényezője tartózkodott attól, hogy a horvát autonóm igazságszolgáltatásba avatkozni látszassék, és megsértse azt az illendőséget, amelyet társországaival szemben is épségben kell tartania. A politikát távol akartuk tartani magunk részéről az igazságszolgáltatási aktustól. Most azonban azt olvassuk mindenfelé, hogy a *horvát bán e pör dolgában érintkezésbe lépett a külügyminiszterrel*, aki a maga részéről a pört most már megszüntetendőnek tartja. Eszerint a horvát igazságszolgáltatásba beleszólt a politika és pedig nem is a magyar birodalmi, hanem az a politika, amit a közös külügyek intézésére hivatott külügyminiszter képvisel. E beavatkozás igen kellemetlen ízű. Ha a közös külügyminiszter most a pör megszüntetését kívánja, világos, hogy a megindulásához is köze volt. Ennélfogva teljesen igazolni látszik azt a vádat, hogy a bécsi hatalom indította meg a pört, nem pedig a horvát autonóm igazságszolgáltatás bírói lelkiismerete.

³ É. Tarabokia-k: *Tarabochia* törvényszéki elnök, a zágrábi pör vezetője. (Vö. 47/I. irat.)

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *A zágrábi pör*. — Budapesti Hírlap, 1909. okt. 8; 238. sz. 1—2. 1.